

У середу, коли забирають сміття

Оповідання Василя Махна продовжує історію про персонажа Юджіна, проте в окремій стилістиці і з сюжетом у короткій ретроспекції. Точні описи та неквапливі діалоги перетворюють кінцівку оповідання чи навіть новели на ще більш несподівану.

І навіть, коли непроглядні сніги висіли на білих нитках, зв'язуючи небо з землею, і навіть, коли весняні дощі змивали бруд з його вікон, та й навіть, коли білки гризли віконні рами і зривалися, падаючи, долі, – ніколи Юджін не відчував такого сум'яття як цієї середи.

Жив він на п'ятому поверсі, звідки було видно невеликий зелений квадрат Мармурового цвинтаря. Його не порушили, коли забудовували цю дільницю Іст-Вілліджа. І кожного ранку, помішуючи вівсянку на слабому вогні газової плити, старий підходив до вікна і заглядав в долину. На периметрах стін залишились, вибиті в камені імена власників кораблів, торговців, ремісників, які прожили відміряний їм час, і їхніх дітей, які померли від скарлатини, кіру чи коклюшу.

І протягом п'ятдесятьох років, які Юджін прожив у своєму будинку, надивився він тут на вечірки, весілля і поетичні читання. Галявину, стиснуту цегляними будинками, використовували по різному.

Але те, що Юджін побачив сьогодні – здивувало і, навіть, стривожило: на іще зеленій траві – сиділи ангели. Їх було так багато, що від білих, з синіми проталинами, ангельських тіл сочилось світло. І було їм тісно, наче у ранішньому вагоні сабвею. І Юджін подумав, що дожив до кінця світу.

«Як же я не почув Єрихонської сурми?», – питав сам себе і з цікавістю спостерігав, що відбуватиметься далі.

Ангели сиділи непорушно. Від хвилювання Юджін відчув голод. Дістав з холодильника полуничний йогурт і почав їсти.

«Запитаюся у Хосе», – потішив себе Юджін.

І одягнувшись, зійшов ґвинтовими сходами в долину.

На вулиці усе як завжди: до копіювального центру зайшло двоє відвідувачів, жовте таксі неспішно проїхало вулицею, а з пральні нині пахло жасмином. І Хосе звично порався з пластиковими мішками, в'яжучи їх і складаючи, на край тротуару.

«Який сьогодні день, Хосе? – поцікавився Юджін.

«Середа, сеньйоре»

«Середа?» – перепитав Юджін.

«Середа, середа, – зав'язуючи останній мішок, підтвердив Хосе. – Сьогодні ж забирають сміття.

Юджін мовчав.

«А ти бачив ангелів?», – продовжив розмову Юджін, щоби якимось упевнитися, що, навіть, й після кінця світу хтось мусить прибирати з будинку сміття.

«Бачив, – відповів Хосе. – ще відвчора. Вночі приїхала кіногрупа. Щось вони зніматимуть, сеньйоре. А що вам не спалося через них?»

«Та ні, – відповів Юджін. Якраз навпаки»

«Гарного вам дня, сеньйоре»

«І тобі Хосе», – відповів Юджін.

Ще якусь мить Хосе тримав старого у полі зору, але Юджін, перейшовши на сонячний бік вулиці, вже наближався до Другої Авеню. Поштова машина FedEx, зупинившись на світлофорі, загородила старого цілком.

Щодня, відколи Хосе прийняли на роботу до цього будинку, Юджін виходив з під'їзду і, якщо Хосе потрапляв старому на очі, то Юджін першим розпочинав розмову. Хосе уважав Юджіна прибацаним на всю голову. Єдине, що його цікавило, де старий цілими днями бродить.

Хосе якось так і сказав своїй дружині, коли вони тільки вляглися спати:

«Хотів би я знати, де він вештається?»

«Хто?» – не зрозуміла Боніта.

«Ну, цей старий з п'ятого поверха», – пояснив Хосе.

«А-а-а, – позіхнула Боніта – Мені казав, що ходить купувати книжки».

«Не вірю – не вгавав Хосе. – Цілими днями вибирає книжки?»

«Не знаю, – ще раз позіхнула Боніта. – А тобі навіщо він здався?»

«Цікаво», – відповів Хосе і, поцілувавши Боніту у тепле вухо, одразу заснув.

Перевалюючись з ноги на ногу, Юджін йшов Іст Вілліджем.

«Добре-таки, що цієї середи кінця світу не трапилося», – потім скаже мені Юджін.

Кілька разів ми домовлялися піти і подивитися на будинок на розі першої Авеню і Сейнт Маркс Стріт, в якому мешкав Троцький.

«Я хочу Вам показати будинок, в якому перебував Троцький», – наполягав Юджін, коли ми зустрічалися у пабі на Дев'ятій вулиці. Я внадився туди до цього пабу давно. І кожної п'ятниці пив там бельгійське пиво, занурюючись з комп'ютером у тьмянний куток на другому поверсі. На столику світила жовта лампа і цього мені було достатньо. Про існування зали на другому поверсі мало хто з відвідувачів здогадувався. Це була привілея постійних клієнтів.

Юджін, знаючи, де мене можна зустріти, також у п'ятницю заходив сюди.

«З того будинку, – розповідав мені Юджін, – Троцький виїхав з чемоданом грошей, призначених на потреби російської революції»

«Та ну, це вигадка».

«Яка вигадка? Про це писали тоді усі американські газети».

«І що з тим чемоданом?»

«Не знаю. Писали, що конфіскували у Галіфаксі, а потім сам Вудро Вільсон втрутився. І чемодан, набитий грішми, Троцькому повернули. Але вивозив їх він звідси, – присягав Юджін, – з будинку на вулиці святого Марка».

«І святий Марко підтримав товариша Троцького, вручивши гроші на революцію?»

«Який ви наївний, – дивувався Юджін. Ніхто нічого не вручав. Гроші переказали німецькі банкіри до американських банків, щоби замести сліди. Що тут не зрозуміло?»

Я переконував Юджіна, що мені все-таки зручніше було б побачити будинок Троцького завтра, тобто цієї середи. І почув лише невдоволене Юджінове: «Як знаєте». Наша розмова телефоном відбувалася пізно увечері, у вівторок. І лише тому, щоби старий відчепився – я погодився на зустріч. Ми домовилися зустрітися біля пабу.

Того ранку, у середу, у Юджіна була ще одна справа, вирішення якої він увесь час відтягував: йому конче потрібно було поїхати до Морріставну. Але про це я дізнаюся, коли Юджін, повернувшись з Морріставну, поскаржитися, що його ґранатове пальто швейцара безслідно зникло.

Асфальт у багатьох місцях на Другій Авеню був переритий. ConEdison укладав кабелі. Три смуги руху збивалися в одну. І для безпеки – навколо місця ремонту виставали пластикові конуси. «Вже тиждень не можуть залатати», – подумав Юджін, дивлячись як водії заважають один одному рухатись. Дехто з них опускав скло і виставляв середній палець.

Юджін зупинився, вирішуючи, куди йти далі.

По ресторанчиках – снідали.

О четвертій Юджін призначив зустріч зі мною.

Старий встигав доїхати до Морріставна і повернутись.

«Стренд!, – сказав собі Юджін.

Йому потрібно було перейти до Дванадцятої вулиці і минути третю з четвертою авеню, щоби дістатися Бродвею. На розі Дванадцятої і Бродвею знаходився «Стренд». Там Юджін почувався щасливим, бо книжки накидалися на нього з усіх полиць. Він набирав їх у кошик, викликав ліфт і з'їздив в долину, на найнижчий поверх. І там, серед полиць, знаходив затишне місце. Сідав і читав. Переглядав. Щось нотував. Виходив з книгарні, прощаючись з втомленим охоронцем при дверях.

«Good night!»

«Good night, Sir! See you tomorrow»

«Maybe»

На плечі Юджіна падали сутінки.

Він звертав з Бродвею і заходив до якоїсь забігайлівки повечеряти.

З думкою про «Стренд» Юджін ступив на пішохідний перехід і почув різкий вереск гальм – невеликий фургон збив мотоцикліста, який, порушуючи правила, на швидкості перелаштовувався з однієї смуги на іншу. А фургон також на швидкості мчав по тій смузі, на яку звертав мотоцикліст. Самої аварії Юджін не бачив, але поки натовп дочікувався поліції, випадок жваво обговорювало кілька випадкових перехожих, які бачили сам момент зіткнення фургону з мотоциклом. З усіх сторін вищали сирени. До місця аварії наближалися поліцейські, пожежники і дві швидкі з Лютеранського госпіталю та госпіталю Бет Ізраель.

Юджін дочекався пожежників, але до «Стренду» не пішов.

У жовтні ще траплялися погодні дні.

Сьогоднішній був теплий.

На лавках біля церкви святого Марка грілися літні нью-йоркці.

Дехто приходив сюди годувати голубів.

Ті зліталися з сусідніх будинків щойно хтось, вийнявши французький баґет, починав його дробити і розкидати довкола себе.

Птахи щільно обступали годувальників.

Юджін скинув свою беретку і витер нею спітніле обличчя.

Сорочка, теплий светр і піджак були зайвими для нинішньої погоди. Одягався поспіхом, щоби якнайшвидше опинитися на вулиці. Припорошені ж снігом ангели сиділи у Юджіновій голові, аж поки Хосе не виклав старому усе як є.

Юджін побачив вільне місце. І навіть міг би там сісти, але тоді його сусідом був би Джеф, якого усі знали як крикуна, що полохав своїми викриками голубів і перехожих. Джеф займав цілу лавку.

«У вас втомлений вигляд, сер», – звернулася до Юджіна мулатка, котра прийшла годувати голубів з п'ятирічним хлопчиком, якого вона доглядала.

«Та ні, мем, я спав добре»

«Сідайте біля нас», – запропонувала вона і, надломивши шматок булки, дала хлопчикові.

Юджін подякував.

Цей ранок з білими ангелами на зеленій галявині колишнього цвинтаря, був подібний до інших Юджінових ранків і днів. «А якщо б ангели виявилися справжніми? – мліючи від нагрітого повітря, міркував Юджін.

Поруч з Джефом, безхатком і крикуном, сиділа пара туристів з Італії. Пара намірилася йти. І Юджін хотів зайняти їхнє місце. Так і трапилося. Він присів на лавку, коли сонце по-осінньому пригріло вулицю і невеличкий скверик. Джеф, що сидів в іншому кінці лавки, байдуже спостерігав за голубами, тримаючи в руках відірваний рукав сорочки. Потім накинув його на шию і зав'язав.

Добігало до одинадцятої ранку. Юджін, біля церкви святого Марка, ніяк не міг вирішити, що йому робити далі. «Хосе не міг збрехати, що нині середа і що ангели декоративні, – міркував Юджін. І якби не пригода з ангелами, я б давно уже їхав автобусом з Порт-Ауториті до Морріставну». У понеділок до Юджіна з Морріставну задзвонила Маґда, віднедавна вдова по його товаришеві Миронові Темницькому. У гаражі подружжя Темницьких Юджін тримав деякі свої речі. Як виявилось, діти Темницького, коли Маґда перебувала у лікарні, вирішили зробити гараж-сейл. І вона непокоїлася, що вони помилково могли розпродати за безцінь і Юджінові речі. Найбільше було шкода, якщо ці Темницькі й справді влаштували гаражний розпродаж пальта з добротного сукна, у якому Юджін простояв сімнадцять років швейцаром у будинку на Дев'яносто третій вулиці. Пальто було розшите двома смугами золотистих

вензелів на рукавах, до того ж від коміра збігали два ряди золотих ґудзиків. До цього додавався фірмовий кашкет, оздоблений такими золотими смужками вздовж лакованого дашка. Коли Юджін йшов на пенсію й востаннє з'явився біля парадних дверей люксового будинку, то пальто і кашкет йому винесли у паперовому пакунку. А старий гомік з дванадцятого поверху, з яким Юджін завжди перекидався словом-другим про музику – відеокасету з фільмом «Магічний смичок». З того часу Юджін там не появлявся та й особливої дружби ні з ким, окрім гоміка-меломана, не підтримував.

Поява ангелів на Мармуровому цвинтарі майже перекреслила заплановану на середу поїздку до Морріставна. «Ну, якби справді світ скінчився, то їхати нікуди не потрібно було», – думав Юджін, спостерігаючи за Джефом. І Хосе не збирав би сміття, ні діти Темницького не розциндрили б мої речі». І Юджінові стало прикро, що ангели виявились бутафорією. «Понавозять сюди усякого барахла, – лаяв він кіношників, – і вічно тут щось знімають».

Після вагань Юджін-таки вирішив поїхати до Морріставна.

На станції «Восьма вулиця» впхався у переповнений вагон сабвею.

Він устиг на найближчий рейс і, купивши у касі квиток, приспішився до своєї платформи.

Дорогою до Морріставна Юджіна мучили недобрі передчуття: «Якщо вони вирішили навести порядок у гаражі, то мої пачки, які стояли скраю, на полицях, потрапили їм до рук першими. Це означає, що вони або їх викинули, не відкриваючи, або виставили на розпродаж. Ще якби Маґда була вдома, то вона б не дозволила своїм дітям потрошити гараж. А так надії мало».

З кожною милею, з якою автобус наближався до Морріставна, Юджін картав себе, що піддався хвиловому настрою і поїхав.

Годинник на вежі у Морріставні показував за чверть третю.

До будинку Темницьких Юджін доїхав таксі.

З Мироном Темницьким він приятелював з повоєнних часів. Приїздив до нього на День подяки і Різдво. А сьогодні вибрався за ґранатовим пальто.

«Вибач, – перепрошувала його Маґда, – вони усе викинули. І нині смітярі забрали»

«У вас також сміття забирають у середу? – запитався Юджін.

«Так, – відповіла Маґда на дивне Юджінове питання, – у середу і п'ятницю»

«І моє пальто швейцара вони також викинули?» – наостанок, зі слабою надією у голосі перепитав Юджін.

«Кажу все»

«Ех, якби я приїхав у понеділок чи навіть вівторок, то ще б устиг...».

«Так, якби одразу після мого дзвінка...»

«Діти спеціально домовилися зі сміттярами. Бо тут пачок була ціла гора»

«Треба було у понеділок або вівторок», – ще раз повторив Юджін.

І Маґда з цим погодилася.

Я просидів у пабі на Десятій вулиці до змороку: випив кілька гальб пива. Нудився. О десятій вечора вирішив забратися з пабу, так і не дочекавшись Юджіна.

«Ну, що ж, – потішав я себе, – великий секрет російської революції, з яким старий носить як зі збитим яйцем, залишиться таємницею. Але, справді куди він подівся?»

Я не знав, що Юджін повернувся до Нью-Йорка пізно.

Дорога до Морріставну його втомила. В опівніч він мені задзвонив. Я почув у його голосі пісок. Це було почуття вини:

«Ви чекали?»

«Як завжди у пабі, на другому поверсі»

«Вибачте, я не встиг вчасно повернутися з Морріставну...»

«А як ви там опинилися?»

«Їздив по ґранатове пальто»

«Ви що в Морріставні шиєте собі пальта?»

«Чому шию? – відповів Юджін голосом, заваленим піском. – Хотів забрати»

«І що?»

«Пальто викинули на сміття»

«Хто?»

«Не важливо. Пальта не повернеш. Знаєте, я його, відколи вийшов на пенсію не одягав. Так... пам'ятка, – Юджін знову помовчав і продовжив, – А сьогодні зранку я бачив ангелів»

«В пальтах?», – я спробував пожартувати.

«В яких пальтах? – здивувався Юджін. – З крилами. Білі як сніг. Я бачив їх з кухні, коли варив вівсяну кашу. Хосе сказав, що вони декоративні».

«А хто такий Хосе?»

«Працівник у моєму будинку. Слухайте, ми мусимо зустрітися, я таки мушу показати вам той будинок».

«Який?, – перепитав я, неухважно слухаючи Юджінів потік свідомості про ангелів і якогось Хосе.

«Ви що забули, – невгавав Юджін. Будинок, з якого Троцький повіз мільйон доларів для потреб революції»

«А-а-а, так, так»

Наступного дня, прокинувшись, Юджін прилип до вікна – ангелів вдолині не було. Усе виглядало як завжди. Лише за ніч напало більше листя.

Юджін вийшов з будинку.

Хосе пив каву.

«Ангелів вже нема», – замість привітання сказав Юджін.

«Нема, сеньйоре, – відповів Хосе. Вночі кіногрупа змотала кабелі і забрала ангелів з собою. Вони ж – реквізит. Ще комусь пригодяться».

«Цікаво, а про що вони знімали кіно?», – продовжив старий.

«А хто їх знає?»

«Бачу, що вчорашнє сміття забрали?»

«Так, сеньйоре»

«Гарного тобі дня, Хосе»

«І вам, сеньйоре».

Юджін залишив Хосе, який звично супроводжував поглядом старого до Другої авеню. Але мексиканець не помітив, що Юджін не повернув як завжди направо, а звернув ліворуч. Звичайно, що зміна Юджином щоденного маршруту зацікавила б Хосе, але цього разу Юджіна знову загородила вантажна машина.

Старий прийшов до Мармуровго цвинтаря збоку Другої вулиці. Брама була зачинена. Позаглядав лише через браму і переконався, що ангелів й справді нема. Забрали усе – навіть реквізитний сніг, яким було встелено зелену галявину.

Потоптавшись, Юджін пішов у напрямку Другої Авеню.

Коли ми домовлялися Юджином про зустріч у пабі на Дев'ятій вулиці, щоби піти до будинку Троцького, старий сказав, що зранку матиме якусь справу.

«Раніше четвертої до пабу не приходьте, – попередив мене Юджін. Доведеться чекати». І поскаржився на білок, які попрогризли ветхі віконниці.

«Одна, – розповідав він, – зайшла навіть на кухню».

«Що вона там робила?»

«Не знаю, може шукала якісь харчі. Ви не уявляєте, як білки, перескакуючи з дерев на електричні дроти, дістаються до мого вікна».

«Може існує спосіб як їх віднадити?»

«Може й існує», – погодився Юджін. Але я не вірю, що їх можна чимось налякати. Вони нічого не бояться»

«Ну, то запросіть скляра чи столяра. Краще обидвох»

«Я уже тисячу разів просив Хосе, але він ніколи немає часу»

Як виявилось, що у день нашої зустрічі Юджінові було не до вікон. Можливо, він нарікав на білок лише для годиться. А насправді – йому подобалося за ними спостерігати. Не знаю. Бо коли я його запитав чим він займався цілий ранок. Юджін посміхнувся і поліз до кишені свого піджака. Видно було, що кілька днів він не голився. З обкутаної шаликом шиї пробивалися довгі сиві волоски.

З кишені Юджін дістав зім'ятий конверт і поклав його на стіл переді мною.

«До вас написали від мера міста? – спробував я пожартувати, – що висилають усіх мишей на боротьбу з вашими білками?»

«Ніхто мені не писав», - образився Юджін.

«А що це?»

«Похоронний заповіт», - відповів Юджін.

«Ваш?»

«Мій»

«І що ви придумали?»

І Юджін прочитав, що зроблять з його трупом після смерті.

«А чому так?», - запитав я його тоді.

«А що є кращий вихід?», - почув у відповідь.

«Не знаю»

«І я не знаю», - сказав Юджін.

Ми ще трохи посиділи у пабі. Навіть, Юджін випив малу гальбу пива. І пішли дивитися на будинок Троцького.

«А ви знаєте, що Троцький працював в цій околиці офіціантом?», - сказав Юджін, коли ми порівнялися з кутовим цегляним будинком. «О, - вигукнув він і зупинився, - подивіться на останнє вікно»

«Яке?»

«Оте, зліва»

«Бачу. Сподіваюся, що там Троцький не зупинявся»

«Та при чім тут Троцький, - невгавав Юджін, - це вікно помешкання Джорджа Ґершвіна. Рояль ніяк не могли внести через вузькі коридорчики, тому кілька чоловіків стояли на даху і тягнули інструмент ззовні до цього вікна, яке я вам показав».

«Якщо ми будемо заглядати на вікна кожного будинку, то нині до Троцького не дійдемо», - відповів я.

Хосе з Бонітою лежали у ліжку. Боніта - дрімала.

«Боніто», - шепнув Хосе.

«Ну що ще? - невдоволено відповіла вона, відчуючи руку Хосе на своїй сідниці. «Давай зранку».

«Боніто, - ще раз шепнув Хосе. - той старий зник»

«Не мели дурниць, Хосе»

«Присягаю гваделупською Богородицею».

«Куди він міг зникнути? - засумнівалася Боніта.

«Не знаю, - сказав Хосе, і вдихнувши жасминовий запах Бонітиних кіс, продовжив. - Старий три дні не виходив з дому... Ну, я подумав... може прислаб. Але все-таки задзвонив сеньорові Мартіносу. Коли ми увійшли з поліцією, то в помешканні нікого не було. Побачили, що вікно на кухні було відхилене. І ми подумали, що старий викинувся з вікна. Але в долині теж нікого не було».

«А може він кудись поїхав?»

«Не думаю, Боніто, - позіхаючи відповів Хосе і відвернувся від неї, - він просто залишив нас...як ті ангели».

«І ще, – знову заговорив Хосе, коли Боніта бачила свій сьомий сон, – коли ми увійшли – на столі лежали ключі. Не міг же він вийти з дому без ключів?»

Якогось дня після Юджинового зникнення, до будинку підїхало авто з нью-джерсійськими номерами. Водій притиснувся біля гідранта і увімкнув аварійне світло. З багажника дістав пакунок і, задерши голову, заглядав по вікнах будинку.

Хосе одразу запримітив незнайомця.

«Ви когось шукаєте, сеньйоре?», - запитався.

«Тут здається мешкає один старий... Юджін...»

«Мешкав»

«Мешкав? А куди він подівся?»

«Не знаю. Зник»

«У вас так просто зникають з будинку», – спробував пожартувати нью-джерсійський гість.

«Інші – ні, але Юджін – зник», – сухо відповів Хосе і повернувся, щоби йти.

«Перепрошую, – незнайомиць стримав Хосе. Чи не могли б ви передати йому цей пакунок?», – і засунув у кишеню Хосе десятку. Посміхнувся і вмить опинився за кермом.

Коли Боніта розірвала цупкий папір, то побачила ґранатове пальто швейцара.

Наступного дня у кравецькій майстерні підрізали рукави і вкоротили поли, допасовуючи до зросту Хосе, а два золотистих ґудзики, яких бракувало, Боніта пришила сама.

І, виблискуючи ґудзиками ґранатового пальта, Хосе думав: «Як же можна зникнути просто так?»

Василь Махно (1964) – поет, прозаїк, есеїст, перекладач. Автор одинадцяти поетичних збірок, найновіша з яких – «Паперовий міст» (2017). Книжок оповідань та есеїв «Дім у Бейтінг Голлов» (2015) «Парк культури та відпочинку імені Ґертруди Стайн» (2006), «Котилася торба» (2011) п'єс «Coney Island» (2006), «Bitch/Beach Generation» (2007), перекладів польських поетів Збігнєва Герберта «Струна світла» (1996) та Януша Шубера «Спійманий у сіть» (2007). Перекладає сучасну польську (Богдан Задура, Анджей Сосновський, Януш Шубер, Анна Фрайліх), американську (Джин Валентайн, Джон Ешбері), сербську (Васко Попа) поезію. Окремими книжками вірші, есеї та оповідання виходили у Польщі, Румунії, США та Сербії. Лауреат літературних відзнак, зокрема Міжнародної премії «Повеље Мораве» (2013) та «Книга року ВВС» (2015). З 2000 року мешкає у Нью-Йорку.